

SMSKA

ZPRAVODAJ SDRUŽENÍ MÍSTNÍCH SAMOSPRÁV ČESKÉ REPUBLIKY

SPECIÁLNÍ VYDÁNÍ K PROJEKTU VEŘEJNÁ SPOLUPRÁCE PRO UDRŽITELNÉ REGIONY

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Společně pro zelenou Evropu
Podpořeno Norskem prostřednictvím
Norských fondů.

Turid Kristin Sand Humlen je starostkou norské obce Sula, kterou česká výprava na začátku června při svém putování po Norsku rovněž navštívila.

Legislativa SMS ČR

str.
6

CO OBCE PÁLÍ? OBLAST ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ PROCHÁZÍ PŘEKOTNÝM VÝVOJEM

Životní prostředí je veřejný statek, jehož ochrana musí být předmětem veřejného zájmu. V tomto duchu zpracovává legislativa SMS ČR podněty členských obcí a tvoří z nich připomínky, které pak na resortech obhájí. Jaká témata jsou nyní aktuální?

LIFE WILL

str.
8

POMOC OBCÍM, KTERÉ CHTĚJÍ BÝT PŘIPRAVENÉ NA EXTRÉMY POČASÍ

Zvýšit odolnost krajiny a obyvatel vůči klimatické změně je cílem pětiletého projektu LIFE WILL – Voda v krajině a půdě, jehož iniciátorem je společnost Člověk v tísni a partnerem Sdružení místních samospráv ČR. První přírodě blízká opatření, která pomohou zlepšit stav krajiny v blízkém okolí, už se rodí ve třech pilotních lokalitách.

Starostové

str.
15

PÁR POSTŘEHŮ ČESKÉ VÝPRAVY DO NORSKA

Díky projektu *Veřejná spolupráce pro udržitelné regiony* měli starostové z pracovních skupin SMS ČR možnost potkat se s kolegy z Norska a sdílet s nimi své poznatky. Česká výprava vyrazila na zkušenou do Norska v červnu. Jaké postřehy si přivezla?

Milí přátelé samospráv,

na programu celostátní konference Sdružení místních samospráv ČR ve Valticích budou i výstupy z česko-norského projektu *Veřejná spolupráce pro udržitelné regiony*, jemuž se věnuje toto speciální vydání SMSky. Dovolím si v této souvislosti na chvíli přetočit časoměr zhruba do poloviny dubna.

Právě tehdy se mimo jiné i okolí Valašských Klobouk stalo dějištěm mezinárodní iniciativy SMS ČR a norské organizace Kommunesektorens organisasjon (KS). Měla jsem také tu čest a bylo pro mě nesmírně zajímavé setkat se s norskými starosty a vyslechnout si jejich zkušenosti, jak lze šetrně plánovat rozvoj obcí a měst. Ostatně to bylo také hlavním posláním projektu.

Norsko vnímám jako zemi, kde si lidé váží svých tradic, zemi, která je čtyřnásobně větší než Česká republika, zemi se zcela odlišnými podmínkami a s bohatými přírodními zdroji, zemi, která patří mezi světové lídry v environmentální oblasti a při naplňování cílů udržitelného rozvoje. V tomto směru nám mohou být Norové velkým vzorem a inspirací. A právě o tu inspiraci jde především.

Měla jsem proto radost ze zmiňovaného setkání, během kterého jsme měli možnost norským kolegům představit i naše inovativní ekologické projekty a příklady dobré praxe a diskutovat o možnostech jejich implementace v norském kontextu. Valašsko, známé svou malebnou krajinou a bohatou kulturní historií, k tomu poskytlo ideální prostředí. Norové si u nás prohlédli ekologické centrum Veronica v Hostětíně, moderní teplárnu ve Slavičíně, energeticko-odpadový komplex Cirkula Slavičín nebo výsadby v okolí Lipiny.

V rámci projektu se také diskutovalo u kulatých stolů, a to zejména o tématech a výzvách týkajících se ochrany životního prostředí, udržitelného územního plánování, opatření v krajině nebo budoucnosti výstavby moderních a ekologických čtvrtí. V červnu se pak konal výjezd do Norska, jehož se účastnila dvanáctka starostů z pracovních skupin pro životní prostředí a strategický rozvoj a inovace.

Chtěla bych tímto vzkázat velké poděkování zástupcům organizace KS a obcí Sula a Giske, kteří se velmi přátelsky ujali našich starostů a zprostředkovali jim odpovědi na všechny otázky, které je zajímaly. Bude mi velkým potěšením, pokud se podaří tuto spolupráci i v budoucnu rozvíjet a prohlubovat síť odborníků a příkladů dobré praxe z obou zemí, protože tento projekt považuji z hlediska našich samospráv za smysluplný.

Krásné pozdní léto přeji a těším se na viděnou ve Valticích!

Eliška Olšáková
předsedkyně SMS ČR

Editorial

Vážení čtenáři,

když se řekne Norsko, vybaví se nám laikům země přírodních krás a polární záře. Je to však také země se starobylou demokratickou tradicí a neobyčejným nerostným bohatstvím. Země, která má vztah k nejmodernějším trendům a technologiím i s velkou šetrností vůči přírodě a klimatu. Díky dohodám s evropskou sedmadvacítkou existují fondy, které umožňují podporovat spolupráci norských partnerů s Českou republikou.

Jak jsme se s možností spolupráce popasovali v našem sdružení, o tom vypovídá i tento newsletter, který shrnuje myšlenky a nápady z krátké bilaterální iniciativy, díky níž české a moravské obce navázaly partnerství s městečky Sula a Giske v Norsku, pod patronací svazu Kommunesektorens organisasjon, který je norským ekvivalentem našeho sdružení.

O čem si v tomto newsletteru počtete?

Životní prostředí je veřejný statek, jehož ochrana musí být předmětem veřejného zájmu. V tomto duchu legislativa SMS ČR zpracovává podněty členských obcí, tvoří z nich připomínky, které pak na resortech obhájí. Jaká témata jsou nyní aktuální, zjistíte na str. 6 a 7.

Společnost Člověk v tísní spolupracuje se SMS ČR na projektu LIFE WILL. Ten nabízí pomoc obcím, které chtějí být připravené na extrémní počasí. Téma participace občanů na plánování opatření v krajině vysvětluje Petr Nohava, bývalý starosta obce Pluhův Žďár na Jindřichohradecku. Rozhovor s ním si nalistujte na str. 8.

V dalším rozhovoru, který začíná na str. 9, radí právnička Vendula Zahumenská, jak šikovně odůvodnit změny v územních plánech s použitím zelených nebo klimatických argumentů.

Mimochodem: už jste slyšeli o nové městské čtvrti Chytré Líchy, která roste nedaleko Brna? Moderní výstavba je založena na udržitelnosti, ekologii a inovativních technologiích, jejichž implementace má přesah i do sociálních vztahů obyvatel. Článek i s vizualizacemi najdete na str. 11 až 12.

Nejspíš jste se už při plánování krajinných úprav také setkali s otázkami zastupitelů či občanů, proč investovat do něčeho, kde není vidět okamžitý výsledek. Podobně jako vzdělání je i investice do zdravé krajiny dlouhodobá záležitost, která není na první pohled patrná, píše na str. 13 autor dalšího článku Michal Janík, zahradník a krajinářský architekt.

Jiné oči nebo chcete-li nahléd či nový a čerstvý pohled máme po každé, když navštívíme třeba i sousední obec, když odjedeme někam na dovolenou. Všude si třeba i nevědomky všímáme toho, co právě řešíme nebo potřebujeme řešit i ve své obci. Ostatně, kdo chce, ten si inspiraci vždycky najde, jak dokazuje pár postřehů, o které se s námi podělili účastníci výpravy do Norska na str. 15 a 16.

Inspirativní čtení a krásný podzim vám přeje

Tomáš Chmela
místopředseda SMS ČR
a starosta Slavičína

Hlavní roli v projektu hrají české a norské obce

V současné éře dynamické urbanizace a změny klimatu je stále důležitější rozvíjet a sdílet odborné znalosti v oblasti odolných, inteligentních a udržitelných měst a regionů. Právě tento cíl sleduje projekt s názvem *Veřejná spolupráce pro udržitelné regiony*, jenž se zaměřuje na rozšíření mezinárodní spolupráce mezi Sdružením místních samospráv České republiky (SMS ČR) a Kommunesektorens organisasjon (KS NO), který je norským ekvivalentem našeho sdružení. Obě organizace zastupují množství členů, mezi nimiž jsou obce a regionální aktéři, kteří hrají zásadní roli v oblasti správy krajiny.

Koordinátorem projektu je SMS ČR

Projekt vzájemné spolupráce mezi českými a norskými obcemi má za cíl vytvořit a posílit profesní síť mezi odborníky, starosty a tvůrci politik, kteří se podílejí na plánování rozvoje měst a obcí. Jeho koordinátorem je Sdružení místních samospráv ČR v součinnosti se Státním fondem životního prostředí. Aktivita v projektu byly naplánovány tak, aby došlo k vytvoření vazeb a přenosu know-how. Uskutečnilo se proto několik významných aktivit.

Začalo to v Oslu

Všechno začalo úvodním setkáním v norském hlavním městě Oslu, kde si aktéři stanovili společné oblasti zájmu, aktivity a harmonogram spolupráce mezi zástupci SMS ČR a KS NO. Následně se pracovalo na vytvoření studie proveditelnosti, která se zaměřila na popis problémů, jimž čelí české, ale i norské obce v oblasti udržitelné změny klimatu a environmentálních aspektů. A pak se hledali vhodní partneři pro norský tým.

Studijní výjezdy, kulaté stoly, sdílení...

Starostové z pracovních skupin SMS ČR měli možnost potkat se s kolegy z Norska a sdílet s nimi své poznatky v oblasti udržitelného územního rozvoje, zeleného územního plánu nebo udržitelné architektury. Z Norska se kromě zmíněné organizace KS zapojili starostové obcí Giske a Sula. Následovaly studijní výjezdy českých i norských starostů za příklady dobré praxe. V polovině dubna například zavítali norští starostové na Valašsko, kde s čes-

kými kolegy řešili, jak šetrně plánovat rozvoj obcí a měst, naši starostové vyrazili v červnu na oplátku na zkušenou do Norska. Konala se také celá řada kulatých stolů v jednotlivých regionech, kde dostali možnost seznámit se s některými výstupy i nezapojení starostové. Závěry z projektu budou využity a následně prezentovány také na celostátní konferenci, kterou SMS ČR pořádá ve dnech 10. a 11. října v jihomoravských Valticích.

Co dodat?

Vytvořit bilaterální profesní síť bylo pro sdílení know-how a inovativních přístupů s pozitivním

dopadem na rozvoj odolných, chytrých a udržitelných obcí klíčové. Starostové z Česka vřele uvítali možnost rozšířit si znalosti a zkušenosti z tak rozdílné země, kde měli možnost vidět „jinýma očima“ problémy své země a svých obcí z poněkud jiné perspektivy. Iniciátoři projektu věří, že spolupráce s Norskem se ještě rozšíří a partnerství prohloubí. Naše obce totiž stojí před společnými výzvami, které je třeba řešit.

Marian Moudřík
koordinátor iniciativy

Fotogalerie z výpravy českých starostů do Norska

Autor: Jan Konečný

Co obce pálí? Oblast životního prostředí prochází překotným vývojem

Legislativní témata SMS ČR

Životní prostředí je často definováno jako vše, co nás obklopuje. Má to ale svá úskalí. Jedním z nich může být dojem, že tomuto tématu každý rozumí. Což je nejen mylná, ale hlavně nebezpečná myšlenka. Na odborné věci mají být odborníci, a to v případě péče o přírodu a životní prostředí platí dvojnásob. Každopádně životní prostředí je veřejný statek, jehož ochrana musí být předmětem veřejného zájmu. V tomto duchu legislativa SMS ČR zpracovává podněty členských obcí, tvoří z nich připomínky, které pak na resortech obhazuje. Jaká témata jsou nyní aktuální?

Ochrana dřevin a světelné znečištění: Obstály jen některé požadavky SMS ČR

Ministerstvo životního prostředí přistoupilo na několik požadavků, které SMS ČR předložilo v připomínkovém řízení na přelomu dubna a května k novele zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jež se z pohledu obcí týká zejména ochrany dřevin, ale také například úpravy v oblasti světelného smogu.

Ochrana stromořadí

K opatřením, jež se zaměřují na ochranu dřevin, podávalo sdružení připomínky zejména praktického charakteru. Předkladatel vytvořil zcela nový institut ochranného pásma stromořadí rostoucích na veřejném prostranství v zastavěném území nebo zastavitelné ploše. Novinka by znamenala, že stromořadí v intravilánu budou mít napříště vyšší míru ochrany, neboť jeho ochranné pásmo bude tvořit souvislý prostor tři metry na obě strany. Jakýkoli zásah do stromořadí, a to včetně správy dopravní infrastruktury a vodovodů a kanalizací, by nově

posuzoval a schvaloval orgán ochrany přírody (na obci s rozšířenou působností), což SMS ČR označilo za nepřijatelné, zejména v kontextu výjimky z daného ustanovení pro správce např. energetické infrastruktury.

Ministerstvo životního prostředí navrhlo také změny týkající se kácení stromů a s tím spojené kompenzace. Kromě povinnosti náhradní výsadby představilo nový způsob výpočtu kompenzačního poplatku, přičemž náhradní výsadba měla být umístěna do 1 000 metrů od místa kácení. Současně se zvýšily sankce za přestupky proti ochraně přírody až na 20 milionů korun. I v tomto případě navrhlo SMS ČR řadu změn (o nichž jsme již podrobně informovali v červencovém čísle SMSky – pozn. red.) a ministerstvo při vypořádání připomínek na některé z nich přistoupilo.

Na které návrhy SMS ČR ministerstvo přistoupilo?

Výpočet kompenzačního poplatku byl v nové verzi novely na popud SMS ČR zjednodušen; rovněž v oblasti náhradní výsadby bylo vyhověno připomínce, nově tedy bude náhradní výsadba umožněna v rámci katastrálního území obce, nikoli striktně 1 000 metrů od místa kácení. V rámci problematiky fondu péče o dře-

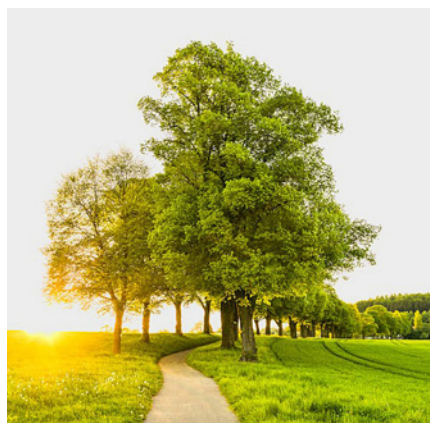
viny došlo k jeho omezení tak, aby obce do 1 000 obyvatel povinnost jeho zřízení neměly.

Světelný smog

V oblasti světelného smogu sdružení připomínkovalo omezení veřejného a soukromého osvětlení v nočních hodinách. Novela zákona chce po obcích, aby do pěti let upravily veřejné osvětlení a minimalizovaly tak dopady na ekosystém. Sdružení žádalo vyjmout z opatření osvětlení zajišťující bezpečnost a odstranit povinnost výměny světelných zdrojů.

Na které návrhy SMS ČR ministerstvo přistoupilo?

Předkladatel vyhověl připomínce, která kritizovala lhůtu pro výměnu výbojek. Ty bude možné měnit v rámci nejbližšího modernizačního cyklu, nikoli šmahem do pěti let. Bohužel se nepodařilo dosáhnout porozumění v případě některých druhů osvětlení, která musí být spuštěna konstantně. Ministerstvo ale SMS ČR ujistilo, že pokud bude mít obec pro dané osvětlení řádný důvod, neměla by jí nová úprava činit potíže. V této i ostatních připomínkách zůstal rozpor a sdružení očekává předložení materiálu Vládě ČR.

Vyhlášení Národního parku Křivoklátsko: MŽP přistoupilo na minimum připomínek

Pouze na minimum připomínek SMS ČR přistoupilo Ministerstvo životního prostředí, které plánuje vyhlásit Národní park Křivoklátsko bez ohledu na názory místních samospráv, odborné veřejnosti a občanů. Co vadí a v čem je hlavní rozpor?

SMS ČR spolu s dalšími svazy obcí, lesů a dotčenými obcemi vyjádřilo zásadní nesouhlas s nestandardním a netransparentním postupem Ministerstva životního prostředí koncem července. Podle nich ministerstvo obchází legislativní proces a dostatečně s nimi nekomunikuje. Vadí jim, že návrh na národní park upouští od aktivní a dlouhodobé péče o lesy

a nahrazuje ji samovolným vývojem na převažující ploše území.

SMS ČR podalo dvojí typ připomínek

Sdružení v tomto případě podávalo dvojí typ připomínek, první připravili legislativci, další

přejalo SMS ČR od obcí přímo z území budoucího národního parku, jenž má podle návrhu zabírat 116 kilometrů čtverečních, tedy 16 procent současné chráněné krajinné oblasti.

Jelikož byl proces přípravy zákona, stejně jako následující průběh, značně nestandardní, muselo se sdružení proti postupu předkladaatele několikrát vymezit.

Jednoznačně stanovit povinnosti údržby

První zásadní připomínka se týkala potřeby jasně specifikovat režim údržby cest a značených cest v § 63. Současná právní úprava byla nedostatečná a nejasná, což vedlo k uzavírání cest v národních parcích, jako NP ČŠ a NP Šumava. MŽP slíbilo v novele zákona nápravu, avšak návrh konkrétní úpravy postrádal. Bylo tedy nezbytné jednoznačně stanovit povinnosti údržby, aby se předešlo jejich neplnění.

Potřeba posílit roli obcí a regionálních samospráv v oblasti národních parků

Další připomínkou byla potřeba posílit roli obcí a regionálních samospráv v oblasti národních parků. Města a obce v okolí parků čelí mnoha problémům spojeným s jejich existen-

cí, přičemž v minulosti byly často vyloučeny z rozhodovacích procesů. Bylo důležité, aby obce měly větší vliv a aby správa národních parků byla otevřenější zpětné vazbě od místních samospráv. Rovněž byla vyjádřena potřeba přehodnotit funkci rad národních parků, které byly často formalistické a nedostatečné, a zajistit, aby jejich členové nebyli v konfliktu zájmů. Současná úprava § 20 odst. 4 tuto otázku řešila nedostatečně.

Formalizovat předpisy vydávané správami NP a upravit praxi určení míst pro táboření

SMS ČR také doporučilo formalizovat předpisy vydávané správami národních parků podle standardních správních postupů a zajistit jejich kontrolu a dodržování, což bylo v poslední novele opomenuto. Další připomínka se týkala potřeby upravit praxi určení míst pro tá-

boření a nocování, aby orgány ochrany přírody efektivně využívaly zákonné možnosti v této oblasti.

Nesrovnalosti kolem nákladů na zřízení a činnost NP

Za neadekvátně vysoké a nesprávně vypočítané považuje SMS ČR ve zprávě RIA náklady na zřízení a činnost Národního parku Křivoklátsko, a to včetně výdajů na vybudování sídla a ročních provozních nákladů. Uvedlo, že je třeba zhodnotit, zda jsou tyto náklady adekvátní vzhledem k finanční situaci státu a potřebám ochrany přírody.

MŽP přistoupilo na minimum připomínek, proces provází PR kampaň

Z celé řady připomínek, které SMS ČR předložilo a o jejichž obsahu se podrobněji dočtete na webu smscr.cz, přistoupilo MŽP jen na minimum, u ostatních reagovalo vyhýbavě, zavádějícím způsobem, často dokonce na úplně něco jiného. Celý proces pak provází setrvalá PR kampaň ministra životního prostředí, který o vyhlášení NP mluví jako o hotové věci, zlehčuje a prezíravě odmítá připomínky odborné veřejnosti a dalších dotčených orgánů. Předkladatel navíc při vypořádání postupoval tak, aby připomínková místa nebyla schopna reakce stíhat a na vypořádání se řádně připravit. Výše zmíněné bylo předmětem společné tiskové zprávy SMS ČR, SMO ČR a dalších organizací, které vyjadřovaly zásadní nesouhlas s těmito nestandardními postupy. Návrh nyní zamíří k Vládě ČR, která se bude muset zabývat nebyvalým množstvím rozporů.

Také novelu zákona o obalech provází prezíravost a zlehčováním obav dotčených subjektů

Ani v novele zákona, která zavádí zálohový systém pro PET lahve a nápojové plechovky, nenašlo SMS ČR žádný přínos pro obce a životní prostředí. Zavedení nového systému by vedlo k promarnění miliardových investic obcí do stávajícího systému a ke zbytečným nákladům na nový paralelní systém.

Kvůli takovému systému by navíc bylo nezbytné investovat přes 5,5 mld. Kč na jeho zavedení a každoročně pak 1,5 mld. Kč na provoz. Tento krok by měl také významný ekonomický dopad na občany, přičemž některé studie odhadovaly zvýšení cen výrobků o 250–300 Kč na osobu.

SMS ČR má za to, že místo toho, aby Česká republika investovala do nového systému, měla by se soustředit na urgentní otázky v odpadovém hospodářství, jako je zajištění kapacit pro zpracování vyseparovaných odpadů. Mnoho měst a obcí se také prostřednictvím usnesení přidalo k podpoře posílení stávajícího systému sběru a třídění odpadů, včetně PET lahví a plechovek.

Všespásný systém, jenž lusknutím prstu odstraní z ulic a přírody PET lahve?

V připomínkách SMS ČR argumentovalo pro další potřebné parametrické změny zákona (podrobně se o tématu píše v březnovém čísle SMSky – pozn. red.), nicméně má za to, že tento systém naše země nepotřebuje, neboť je zbytečně drahý a podobně jako v případě vyhlášení NP Křivoklátsko jej

provází PR kampaň, která propaguje zálohování jako všespásný systém, jenž lusknutím prstu odstraní z ulic a přírody PET lahve, bez jakéhokoli finančního nákladu pro občana, což je samozřejmě logický nesmysl.

Stejně tak je tento zákon provázen prezíravostí a zlehčováním obav dotčených subjektů, a to zejména obcí a odpadových asociací, a dokonce je ze strany některých představitelů naznačováno, že odpůrci zálohového systému jsou právě odpadovými asociacemi placeni, aby vystupovali proti, což je naprosto směšné. Je nutné si uvědomit, že to stát přesunul řešení odpadové otázky na obce, které se již desítky let snaží systém stále zlepšovat, třeba i prostřednictvím komunálních svozových společností.

Připravili Vojtěch Svoboda, Adéla Palíšková a Barbora Fürstová
legislativní analytici SMS ČR

Projekt nabízí pomoc obcím, které chtějí být připravené na extrémní počasí

LIFE WILL – Voda v krajině a půdě

Zvýšit odolnost krajiny a obyvatel vůči klimatické změně je cílem pětiletého projektu LIFE WILL – Voda v krajině a půdě, jehož iniciátorem je společnost Člověk v tísní a partnerem Sdružení místních samospráv ČR. První přírodě blízká opatření, která pomohou zlepšit stav krajiny v blízkém okolí, už se rodí ve třech pilotních lokalitách. Podrobnosti prozrazuje koordinátor Petr Nohava, který je bývalým starostou obce Pluhův Žďár na Jindřichohradecku.

Pomáhá vám jako koordinátorovi projektu LIFE WILL zkušenost z doby, kdy jste byl starostou?

Mám docela jasnou představu, jaké množství práce a úkolů musí starostové řešit a každý z nich je urgentní, že? Problém okolní krajiny se nemusí zdát jako úplně palčivý, pokud zrovna nemáte ve stodolách bahno z polí po přívalem deště nebo vám nevysychají studny. Ale extrémní počasí budou spíše častější a projekt LIFE WILL nabízí pomoc obcím, které na ně chtějí být připravené.

Člověk v tísní je znám spíše jako humanitární organizace a asi se tolik neví, že se zabývá i krajinou...

Člověk v tísní už přes 30 let pomáhá v zemích, kde rozvrácené ekosystémy a dopady změny klimatu způsobují zásadní problémy v životě místních obyvatel. Známé opatření, která fungují, a umíme přenést tyto zkušenosti i do ČR. Po tornádu na Moravě jsme obnovili 500 zničených zahrad, vysázeli alej nebo založili nový park. Pro obec Dolní Bojanovice, která byla třikrát postižena bleskovými záplavami, jsme společně s místními obyvateli a partnery vytvořili komplexní krajinnou studii a s obcí nyní pracujeme na postupných opatřeních pro obnovu krajiny.

Můžete nám projekt LIFE WILL v krátkosti představit?

LIFE WILL – Voda v krajině a půdě je pětiletý projekt, jehož cílem je zvýšit odolnost krajiny a jejích obyvatel vůči klimatické změně. Ve třech pilotních lokalitách (Velvary, Němčice u Kolína a Šterusy na Slovensku) pomáháme naplánovat a realizovat přírodě blízká opatření, která pomohou zlepšit stav krajiny v blízkém okolí. Důležitou součástí je zapojení veřejnosti, místních spolků, vlastníků půdy a hospodařících zemědělců do celého procesu tak, aby navržená opatření dávala nejen krajinářský smysl, ale také reflektovala jejich názory a potřeby. Člověk v tísní projekt vede, partnery jsou SMS ČR, Beleco a Daphne.

Jak vypadá spolupráce s partnery, které jste právě vyjmenoval?

SMS ČR má v projektu na starosti zejména komunikaci s obcemi a pomoc s dotačním poradenstvím. Beleco a Daphne zajišťují odbornou

část projektu, ve svém týmu mají např. odborníky na ochranu přírody a krajinné architektury, externě spolupracují s hydrology, pedology a dalšími specialisty na danou problematiku.

Jaká kritéria byla důležitá při výběru zmiňovaných pilotních lokalit?

Nejdůležitější je vždy zájem místní samosprávy zlepšit stav okolní krajiny. Každá z pilotních lokalit řešila konkrétní problém a projekt LIFE WILL pomáhá najít optimální řešení pro krajinu se zapojením místních.

O jakých konkrétních přírodě blízkých adaptačních opatřeních je řeč?

V Němčicích byla obnovena polní cesta, oseta travní směsí, podél ní místní vysázeli ovocné stromy a různé keře. Na letošní podzim je plánována další výsadba a realizace mokřadů na vlhkém místě v obci. U Velvar se připravují opatření zpomalující proudění vody v toku Svodnice, bude také obnovena cesta a s vlastníky pozemků domlouváme výsadbu stromů.

Co od opatření očekáváte?

Obecně opatření zlepší zdraví krajiny. A zdravější krajina bude lépe zvládat extrémní počasí, jako je sucho nebo přívalem deště. A bude také příjemnější v takové krajině žít.

Petr Nohava je bývalý starosta obce Pluhův Žďár na Jindřichohradecku. Ve společnosti Člověk v tísní pracuje od roku 2023 jako koordinátor projektu LIFE WILL – Voda v krajině a půdě.

Můžete popsat, jakým způsobem je do projektu zapojena místní komunita? Bylo obtížné aktivizovat místní občany a další aktéry?

Zapojení místních je jednou z nejdůležitějších částí celého procesu a určitě by se neměla omezit pouze na realizaci (např. sázení stromů). Je vhodné místní vtáhnout i do příprav a plánování opatření, zjistit, jak krajinu ve svém okolí vnímají, co jim v ní chybí, co je pro ně důležité. A navržená opatření by to měla reflektovat.

Jak probíhá proces participace a jaké jsou jeho hlavní nástroje?

Na názory místních jsme se v pilotních lokalitách dotazovali v sociologickém průzkumu.

Foto: Jakub Dušek

Současné odborníci analyzovali krajinu a navrhli typová opatření. Tyto dva zásadní vstupy se pak protínají na veřejném projednání. Jeho výstupem je plán realizace opatření, která zlepší zdraví krajiny a jsou v souladu s názory a potřebami místních. Ve spolupráci s vedením obce a dle dostupných financí se také určují priority a časový harmonogram.

Vyskytly se nějaké výzvy a překážky během první fáze projektu?

Každý projekt řeší nějaké provozní mouchy a ani my jsme se jim nevyhnuli. Například jsme si potvrdili, že je opravdu důležité zapojit místní do celého procesu co nejdříve, aby věděli co se chystá, proč se to chystá a že jejich názor je důležitý. Je to možná pracnější, ale konečný výsledek je o to lepší.

Jak projekt zajišťuje dlouhodobou udržitelnost realizovaných opatření?

Ta „fyzická“ udržitelnost bude samozřejmě z velké části ležet na obcích. Je potřeba zajistit péči o vysázené stromy, vyžínat zatrávněné plochy nebo udržovat nové cesty. Ale důležitá je i jakási „mentální“ udržitelnost – zvýšený zájem místních o krajinu v okolí a její stav. A té pomáhá zapojení místních do procesu hned na počátku, respektování jejich názorů a dobrá komunikace.

Jak budete dále využívat zkušenosti z pilotních lokalit?

Součástí projektu a jedním z hlavních výstupů je komplexní metodika participativního přístupu k obnově krajiny, do které promítneme zkušenosti získané z pilotních lokalit. Metodika bu-

de nabízena všem obcím v České republice a na Slovensku. Už nyní, v rámci projektu, máme kapacitu pomoci několika dalším obcím, které chtějí zlepšit stav krajiny ve svém okolí, asistovat s nastartováním procesu obnovy.

Pokud by se některá obec chtěla zapojit do projektu, kam se může obrátit a jakou pomoc jí nabídnete?

Zájemci nám mohou napsat e-mail na adresu suranova@smscr.cz nebo petr.nohava@clovek-vtisni.cz. Domluvíme se na telefonátu nebo osobní návštěvě, zjistíme konkrétní potřeby zájemce a možnosti pomoci. Pokud vám bude spolupráce dávat smysl a do projektu se zapojíte, může se zástupce obce zúčastnit už prvního kola školení, které se uskuteční v Pardubicích ve dnech 7.–9. listopadu 2024.

Co-funded by
the European Union

Ministerstvo životního prostředí

Středočeský kraj

Územní plány by měly „zezelenat“, pomůže to vyřešit řadu potíží

Jak šikovně odůvodnit změny v územních plánech s použitím zelených nebo klimatických argumentů, radí ve své nové knize, ale i starostům ve své praxi právnička Vendula Zahumenská. V rozhovoru mimo jiné vysvětluje, proč jsou „zelené“ argumenty u soudů ty nejpádňější, jaké další důvody soudy obvykle respektují i jaký dopad bude mít na územní plánování změna klimatu.

Zelené územní plánování

Nedávno vám vyšla další odborná kniha, tentokrát s názvem „Změna klimatu v územním plánování. Jak (nejen) CO₂ omezí vlastnická práva“. O čem přesně je?

Je o územním plánování, které je podle mého názoru alfou a omegou toho, jak bude obec fungovat. Územní plány nejsou jen nějaké barevné mapy, ke kterým patří sáhodlouhý text. Jde o klíčový dokument, který (když je udělaný dobře) může obci pomoci, aby měla samospráva dost míst ve škole, aby jí nechyběly silnice a chodníky nebo aby ochránila zemědělskou půdu před výstavbou. Naopak nedbale připravený a nepromyšlený územní plán obvykle dělá jen samou neplechu a dá se různě ohýbat. Často se stává, že zastupitelé takový nekvalitní plán zdědí a snaží se nějak zalátat díry v něm, ale bojí se výhrůžek vlastníků soudů a náhradami za zmařené investice. Moje

nová kniha se zabývá tím, jak změny v územních plánech, které se vlastníkům rozhodně líbit nebudou, odůvodnit s použitím zelených nebo klimatických argumentů. Soudy na ně totiž docela dobře slyší.

Znamená to, že kvůli ochraně životního prostředí nebo řešení dopadů změny klimatu mohou obce „sáhnout“ na vlastnická práva a soudy to budou respektovat?

Ano, tak to přesně je. Jestliže má obec dobré důvody k omezení vlastnických práv, jako je třeba vymezení lokálního biocentra, ochrana zemědělské půdy nebo nutnost řešit sucho a tepelný ostrov, a dokáže je dobře a logicky popsat v odůvodnění územního plánu, je docela velká šance na to, že územní plán u soudu uspěje, i když třeba ruší zastavitelnost pozemků. Podle mého názoru jsou „zelené“ argumenty ty nejpádňější.

Pro úspěch územního plánu před soudem je tedy důležité kvalitní odůvodnění. Jaké další důvody soudy obvykle respektují?

Kromě ochrany životního prostředí soudy chápou, že se obce musí bránit výstavbě, pro kterou nejsou dostatečné kapacity veřejné infrastruktury. Obec proto může říct: „Omezujeme zastavitelnost pozemků, protože nemáme čističku

Vendula Zahumenská je právnička, která se skoro 20 let věnuje územnímu plánování a právu životního prostředí. Napsala řadu knih, článků nebo manuálů. Spolupracuje s manželem Davidem Zahumenským v advokátní kanceláři a sama obcím v rámci projektu Investor za humny pomáhá s územními plány, aby jim pomohly vyřešit problémy s veřejnou infrastrukturou. Taký s chutí lektoruje odborné semináře pro lidi z obcí, kteří se věnují územnímu rozvoji.

ani místa ve školách.“ Jen si pak musí dát pozor na to, aby zvolila nejlepší způsob pro zásah do práv – někdy stačí vhodná etapizace (tedy že se stavět bude, až se postaví nové silnice nebo rozšíří školní budova), jindy je jediným řešením zákaz výstavby – například když je třeba chránit jedničkové půdy nebo přírodu.

Vaše kniha odkazuje na problematiku změny klimatu. Jaký ta podle vás bude mít dopad na územní plánování?

Jsem přesvědčena, že jde o obrovskou změnu v uvažování o tom, jak regulovat území obce. Z nutnosti řešit dopady změny klimatu se stává

mimořádně silný argument pro omezování vlastnických práv. Soudních rozhodnutí je zatím poskrovnu, ale už teď z nich plyne, že soudci považují změnu klimatu za tzv. notorietu – skutečnost, kterou není třeba dokazovat. Je to prostě fakt, díky kterému je kupř. možné zakázat budování studní a dát do územního plánu podmínku vybudování vodovodního řadu (protože se tak řeší problémy se suchem). Obce i projektanti se s „klimatem“ musí naučit pracovat.

Řeší nový stavební zákon otázky změny klimatu ve vztahu k územnímu plánování?

Ano, sice je to jen první rozpačitý krok, ale řeší. Konkrétně říká, že jedním z úkolů územního plánování je vytvářet a stanovovat podmínky pro snižování nebezpečí v území, zejména před účinky povodní, sucha, erozních jevů a extrémních teplot, a dále uplatňovat požadavky na adaptaci sídel a uspořádání krajiny vyplývající ze změny klimatu. Je to sice obecné, jako každý princip, ale dá se o to nepochybně opřít.

Jak obec pozná, že je odůvodnění územního plánu nebo jeho změny dostatečné? Když se vrátíme k „zelenému“ územnímu plánu, co by mělo v odůvodnění zaznít?

To je pro každého, kdo pečlivě nesleduje judikaturu správních soudů, hodně složité. Obecně platí, že dobrý územní plán by měl obci předat projektant, praxe ale tak růžová není (taky proto je tolik částí nebo změn územních plánů rušeno soudy). Proto se musí „experty“ stát i zastupitelé zejména určený zastupitel. Jejich úkolem je zaměřit se na koncepci územního plánu – říct si, kam se obec ubírá. Pak se musí podívat, jaké problémy obec chce řešit. Dejme tomu, že má vymezeny tisíce metrů čtverečních na kvalitní orné půdě – vyrůst tam má 80 nových rodinných domů a 5 bytovek. Obec už ale takovou výstavbu nevnímá pozitivně, představuje jen potíže. Pak nejde než říct: rušíme zastavitelnost kvůli: zemědělské půdě a suchu. K tomu je třeba dodat vypovídající data třeba z různých adaptačních strategií a podkladů. A nesmí zapomenout na to, že musí měřit všem stejně – nemůže jednomu vlastníkovu zemědělskou půdu dát do nezastavěného území a jinému dovolit projekt realizovat. Stejně tak je třeba myslet na tzv. přiměřenost, o tom jsem už mluvila. Znamená to, že když samospráva chce výstavbu jen odložit do doby, než bude vybudována další infrastruktura, může použít etapizaci nebo třeba plánovací smlouvy, ale ne územní rezervu nebo zrušení zastavitelnosti. Zkrátka je nutné, aby dopady do vlastnického práva měly nějakou míru.

Velkým tématem budou jistě plánovací smlouvy.

Dají se skrze ně řešit i adaptační opatření?

Doposud obce uzavíraly soukromoprávní smlouvy s investory a celkem dobře to fungovalo. Jistě se daly použít i na adaptační opatření, stejně jako na komunikace nebo školky. Nový stavební zákon situaci změnil – plánovací smlouvy řeší

jako veřejnoprávní, což přináší velké komplikace – třeba jejich přezkum bude probíhat před krajskými úřady a následně před správními soudy. Uvidíme, jak k tomu přistoupí soudy. O plánovacích smlouvách by se dalo udělat několik rozhovorů. Ve zkratce lze říci, že smlouvy jsou dobrým nástrojem a nepochybně se budou dále rozvíjet. Zajímavá je zejména možnost podmínit výstavbu v konkrétní lokalitě uzavřením plánovací smlouvy. Řešení sice vyhovuje jen v některých situacích (ve vlastnických jednoduchých plochách), ale může do budoucna přinést obcím úlevu v podobě povinného zapojení investorů do budování potřebné infrastruktury.

Dají se adaptační opatření v územním plánu řešit i jinak?

Rozhodně ano. Dobrou cestou je pořízení územního plánu s prvky regulačního plánu. To dává obci možnost hodně konkrétní a přesné úpravy. Může tak skrze územní plán mnohem lépe nastavit požadavky třeba na zelené střechy, na parkovací místa a jiné zpevněné plochy, na zasakování a nakládání s dešťovou vodou obecně, na střešní fotovoltaiku a podobně. Tento typ územního plánu pomáhá obcím i s jinými problémy – dá se skrze něj například určit, že v rodinném domě bude jen jedna bytová jednotka, nebo se určí, jak budou vypadat komunikace. Zdůrazňuji ale, že musí být uvedeno v zadání, že půjde o územní plán s prvky regulačního plánu.

Obnovitelné zdroje energie jsou celkově velkým tématem. Dalo by se ve stručnosti shrnout, jak by se k nim měl stavět územní plán?

Právní úprava OZE se rozvíjí dynamicky. To, co řeknu dnes, nemusí tak úplně platit zítra. Proto to zkusím zobecnit – obec musí myslet hlavně na to, že OZE jsou budovány ve veřejném zájmu (dokonce jsou i v tzv. převažujícím veřejném zájmu). Někdy se územní plány snaží umisťování OZE vyloučit, ale to není dobrá cesta. Vhodné je nastavit pravidla – vymežit pozemky, které vhodné jsou, a naopak chránit ty, které mají sloužit k jiným účelům, jako je třeba ochrana životního prostředí. V některých případech mohou být dokonce OZE zajímavou alternativou – to platí třeba tehdy, když se obec pokouší eliminovat nežádoucí výstavbu logistických center a ráda by majitelům pozemků nabídla nějakou alternativu namísto prostého zrušení zastavitelnosti.

Když už se zastupitelé v nějaké obci odhodlají redukovat zastavitelné plochy, často se setkají s uplatňováním nároků na náhradu vzniklých škod – vlastníci obvykle říkají, že měli legitimní očekávání a chtějí po samosprávách desítky milionů. Mají se toho obce obávat nebo jde o plané výhružky?

Obce se náhrad za změny v území bojí víc, než je nutné. Mnohdy zcela zbytečně. Nárok na náhradu může vzniknout tehdy, pokud obec změnil regulaci v územním plánu tak, že dojde

ke zrušení nebo k významnému omezení zastavitelnosti pozemku (náhrady se mohou poskytovat i za stavební uzávěru). Pokud dojde k menším změnám, zákon vůbec s náhradou nepočítá. To za prvé. Dále platí, že náhrady hrozí jen tehdy, pokud by obec chtěla změnit územní plán dřív než po pěti letech od přechodu změny regulace. Soudy jsou navíc na vlastníky přísné a prakticky neexistuje případ, kdy by se vlastníci domohli náhrad podle stavebního zákona. Většinou tedy jde o plané výhružky. To ale neznamená, že by obce nemusely změny územních plánů odůvodňovat. Jsou to dvě různé věci.

Z toho vyplývá, že si obce mohou celkem snadno spočítat, jestli jim náhrady hrozí nebo ne. Klíčové je, jestli vlastník mohl nebo nemohl stavět po dobu alespoň pěti let, je to tak?

Ano, je to jednoduché. Podívali se do územního plánu na pozemky, o které jde. Jestliže vlastník mohl realizovat záměr, aniž by mu územní plán bránil, víc než pět let, změna je možná a náhrady téměř jistě nehrozí. Je třeba ověřit i to, jestli výstavba nebyla podmíněna třeba nějakou etapizací nebo pořízením územní studie nebo jestli na pozemcích neležela stavební uzávěra. Pak by se pětiletá lhůta prodlužovala. Stručně řečeno – vlastník musí mít čistých pět let, kdy rozhodnutí získat mohl, ale ze své vůle toho nevyužil.

Pořízení územního plánu je běh na dlouhou trať. Mezitím může dojít k zastavění cenných orných půd nebo k jiným „nevratným škodám“. Mohou obce udělat něco efektivního, aby území ochránily včas?

Ano, mohou vydat stavební uzávěru. Podle mých zkušeností obce stavební uzávěry využívají častěji, ale stále to není dostatečně využívaný nástroj. Stavební uzávěra je rychlá a funkční, na rozdíl od dřívějšíka ji nyní vydává rada (nebo zastupitelstvo, když rada není) v samostatné působnosti, což všechno ještě zjednodušilo. Nemusí se tak složitě odůvodňovat jako územní plán. Na území může ležet až šest let. Obec se určitě nemusí stavebních uzávěr obávat.

Zkuste nám na závěr jako právníka vysvětlit, k čemu je obcím při územním plánování dobrý právník?

Vždycky říkám, že o územním plánu nakonec rozhodují jenom právníci. Mají na věc svůj pohled. Právník zapojený do procesu pořizování územního plánu může pomoci hlavně s odůvodněním v případech, kdy to s některým vlastníkem vypadá na soudní spor. Pokud obec má problematickou lokalitu, je namístě oslovit experta na právo územního plánování a nechat si poradit.

**Rozhovor vedl
Marian Moudřík**

U Brna roste čtvrť s respektem k prostředí a kvalitě života

Nová čtvrť Chytré Líchy měla být původně běžným developerským projektem zamýšleným na severním okraji Židlochovic, které se nachází pár minut od Brna. Díky ambici místních a vedení města se ale stavební záměr brzy transformoval na projekt s trochou více života a kreativity, jak ostatně napovídá název nové městské části. Chytré Líchy tak vznikají jako prototyp moderní výstavby založené na udržitelnosti, ekologii a inovativních technologiích, jejichž implementace má přesah i do sociálních vztahů obyvatel.

Chytré Líchy

Část pozemků v Líchách je v majetku obce. Ta se také spolu s ostatními vlastníky dohodla na záměru výstavby tohoto unikátního a komplexního řešení. Za spolupráce s dalšími partnery Centrum pasivního domu a posléze i Jiho-moravskou agenturou pro veřejné inovace JINAG vznikl projekt, který svým přístupem může sloužit i jako inspirace pro další obce, a to díky podpoře německé nadace *Deutsche Bundesstiftung Umwelt*.

Čtvrť se bude rozkládat na ploše o rozloze zhruba 34 000 m² a svým rezidentům nabídne okolo 100 bytových jednotek v rodinných a vícebytových domech. Chytré Líchy se svým přístupem orientují nejen na uhlíkovou neutralitu, ale také na velmi nízkou spotřebu energie pokrytou z obnovitelných zdrojů. Vše je realizováno v souladu s principy ochrany životního prostředí, šetrného využívání zdrojů a s citem pro občanské soužití.

Pro zajištění komplexního a udržitelného řešení byl sestaven multioborový tým. Ten se při návrhu zaměřil na vzájemné souvislosti mezi novou zástavbou a okolním prostředím, včetně přírodních, sociálních a ekonomických faktorů.

Jaký postup tým zaujal?

Nejdříve bylo potřeba vyřešit otázku, jak by mělo vypadat složení obyvatel v nové čtvrti. Společně se sociology došlo k vytvoření souboru principů a doporučení, jak skloubit potřeby lidí s ochranou životního prostředí. Díky této spolupráci byla navržena řešení, jež budou ne-

jen ekologická, ale přinesou také vyšší kvalitu života.

Odborníci se zaměřili na tři klíčové otázky:

- pro jaké skupiny obyvatel bude bydlení plánováno,
- jaké typy staveb a služeb je možné v lokalitě poskytnout a
- jaké jsou cíle projektu a hodnoty v něm obsažené.

Prioritou bylo vytvořit prostředí, které bude kvalitní a uživatelsky přívětivé. Ve středu zájmu je dlouhodobá environmentální a sociální udržitelnost bez složitých technologií.

V druhém kroku si tým stanovil konkrétní technické cíle, ověřil jejich dosažitelnost a navrhl možná řešení, jak cílů dosáhnout.

Na tvorbě ambiciózních dílčích cílů se s týmem podíleli také experti z různých oblastí. Jedná se o tyto cíle:

- dosažení uhlíkové neutrality v oblasti spotřeby energie pro provoz budov,
- dosažení úspory 50 % pitné vody spotřebované na území a úspory 50 % odpadní vody odváděné z území,
- vytvoření lokálního koloběhu vody,
- vytvoření veřejného prostoru s vysokou pobytovou kvalitou koncipovaného primárně pro nemotorovou dopravu,
- zajistit pomocí organizačních opatření, aby doprava nevznikala,
- omezení počtu vlastních vozidel a dopravních ploch.

Vizualizace: Petr Dobrovolný

Energetika

Klíčovým cílem nové čtvrti je dosažení uhlíkové neutrality v oblasti spotřeby energie pro provoz budov. Ty budou postaveny jako pasivní domy, které se vyznačují velmi nízkou energetickou náročností. Prvním krokem ke snížení uhlíkové stopy bude zvyšování energetické účinnosti prostředky, jako je kvalitní izolace, stínění, vhodný tvar a orientace budov či využití energie odpadního vzduchu. Druhým způsobem bude místní výroba energie z obnovitelných zdrojů. Cílem však není vytvoření ostrovního systému, napojení na veřejné energetické sítě tak bude zachováno a Líchy budou také zapojeny do projektu komunitní energetiky v Židlochovicích.

Voda

Ve stínu klimatických změn je hospodaření s vodou základní složkou každého udržitelného projektu. Chytré Líchy ve svém plánování staví chytrý management vody mezi své priority a nabízí systémové řešení práce s odpadními i srážkovými vodami. Vedle ekologických aspektů tak optimalizují i ekonomickou stránku. Ambicí čtvrti je uspořit až 50 % spotřeby pitné vody díky centrálnímu využití srážkové a podzemní vody. V části čtvrti vznikne i demonstrační projekt čištění lehké šedé vody přímo v lokalitě.

Doprava

Chytré Líchy mají být bezpečným prostorem pro život. Takovým, kde si děti mohou bez obav hrát na ulici. Dle koordinátora projektu z Jihomoravské agentury pro veřejné inovace JI-NAG Jana Bárty je součástí plánu výstavby nové čtvrti snaha najít takové řešení, které bude upřednostňovat lidi před auty: „Chceme zajistit, aby lidé neměli důvod jezdit auty do prostoru pro život a parkovali na okraji čtvrti,“ řekl. Řešení samozřejmě počítá s nutností vyložit náklad či s potřebami seniorů a invalidních osob. Dle Bárty bude vjezd vozidel k obydlení ale spíše výjimka, čímž se výrazně sníží doprava a vznikne tak klidnější a bezpečnější společný prostor. Parkovací místa by navíc neměla být od obydlení dále než 150 metrů.

„Lidé v takovém případě přijedou s autem ke dveřím, vyloží nákup a odjedou auto zaparkovat na okraj do společného parkování. Pokud nebudou mít potřebu nic vykládat, rovnou zaparkují a dojdou pěšky. Vzdálenost bydlení od garáže by neměla být delší než 150 metrů. Díky tomu se výrazně sníží doprava, k domům se totiž bude zajiždět méně, než kdyby lidé parkovali přímo u nich. Prostor tak bude výrazně klidnější, auta budou spíše výjimka,“ upřesnil Jan Bárta.

V Židlochovicích se připravuje služba car-sharingu, kterou inicioval právě projekt Chytré Líchy. Ta má za cíl snížit množství aut ve čtvrti. Předpokládá se, že v této lokalitě bude jedno auto v rodině standardem, carsharing by měl lidem nabídnout alternativu k vlastnění druhého a dalšího auta, která jsou ve většině případů využívána velmi málo.

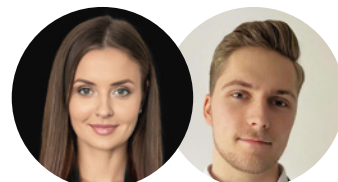
Udržitelnost v dopravě čtvrt prokazuje i připraveností na elektromobily. U společného parkování pro ně budou zřízeny nabíjecí stanice. To zahrnuje také přípravu pro budoucí rozšíření počtu nabíjecích stanic.

Autoři projektu se netají inspirací ze zahraničí, kde existuje již mnoho zdárných příkladů udržitelných čtvrtí, jednou z takových je například německý Freiburg. Chytré Líchy tak staví na osvědčených postupech, které by se v kontextu aktuálních výzev, jimž dnešní obce čelí, měly brzy stát běžnou praxí.

V jaké fázi se nyní Chytré Líchy nachází?

„Aktuálně se připravuje projektová dokumentace a v průběhu roku 2025 by mohla začít výstavba. Do příprav projektu byli intenzivně zapojeni především obyvatelé přilehlé stávající zástavby, aby byly zohledněny jejich náměty, připomínky a požadavky. V nové čtvrti tak vznikne 75 budov s flexibilním vnitřním uspořádáním a předpokládáme vytvoření něco okolo 100 bytových jednotek. Budovy jsou plánovány jako pasivní budovy, tedy budovy s velmi nízkou spotřebou energie, která bude pokryta obnovitelnými zdroji,“ sdělil starosta Židlochovic Jan Vitula.

Připravili Nela Kadlečíková a David Štěpán

Zdravá krajina se obci vyplatí

Obnova krajiny

Nejspíš jste se už při plánování krajinných úprav také setkali s otázkami zastupitelů či občanů, proč investovat do něčeho, kde není vidět okamžitý výsledek. Podílí se krajina na image obce? Ocení zdravou krajinu místní nebo návštěvníci? Má vůbec zdravá krajina vliv na prosperitu obce? Proč zbytečně vyhazovat peníze? Proč investovat do něčeho, co nám nic nepřináší? O krajinu se přece mají starat zemědělci a lesníci.

Proč je tedy důležité věnovat se krajinným úpravám?

Pokud připustíme, že obec je společenství lidí sdílející společný životní prostor, jehož nedílnou součástí je i krajina, pak je i nezbytné, aby se jí samospráva věnovala. Proč je tedy důležité věnovat se krajinným úpravám a jaký vliv má zdravá krajina na obec a kvalitu života obyvatel?

Investice do budoucnosti

Podobně jako vzdělání je i investice do zdravé krajiny dlouhodobá záležitost, která není na první pohled patrná. Trvá několik desetiletí, než se projeví, přičemž tyto projevy jsou často

nepřímé. A tak vás za zdravou krajinu málokdy někdo pochválí. V současné době totiž není populární investovat do dlouhodobých záležitostí. Všechno bychom chtěli nejraději hned. Přesto mají dlouhodobé investice z celospolečenského hlediska velký smysl a přínos.

Protipovodňové úpravy zvyšující retenční schopnost

Ukázkovým příkladem mohou být protipovodňové úpravy, jež spočívají ve zpomalování odtoku vody a zvyšování retenční schopnosti krajiny. Patří k nim budování zasakovacích průlehlů, poldrů, zvyšování diverzity krajinného pokryvu v podobě ovocných sadů, zatravněných ploch, remízů, mokřadů, prvků USES, obnova přírodních meandrů, tůní, odstranění meliorací atd.

S financováním pomohou evropské dotace

Takové úpravy vyžadují nemalé finanční náklady, na něž je možné získat podporu z evropských fondů. Zdravá krajina a důraz na kvalitní životní prostředí je totiž našťastí i prioritou Evropské unie, jejíž jsme součástí.

Stojí to za to!

Obydli a majetek občanů jsou díky vyjmenovaným příkladům úprav mnohem lépe chráněny před katastrofálními jevy, jako jsou povodně, sucha, přívalové deště, tornáda. A každý přece ví, že náklady na odstranění následků takových událostí mnohokrát převyšují ceny za uvedená opatření. Právě to je třeba všem důrazně vysvětlovat.

Praktický příklad

Uvedu příklad z našeho města Valašské Klobouky, v němž se nachází část zvaná Staré město. Leží v údolí se zatrubněným potokem a dříve bylo pravidelně vyplavováno přívalovými dešti, které toto zatrubnění nestíhalo odvádět. V rámci preventivních opatření byl nad částí Starého města vybudován systém poldrů a velké plochy pastvin byly rozděleny na menší bloky pomocí pásů ovocných dřevin.

Pohled zastupitelů se změnil po letošní bleskové povodni

V době realizace se tato opatření nesetkala s příliš velkým pochopením zastupitelů a úředníků, kteří je považovali dokonce za zbytečné. Letos se ovšem naplno projevila účel projektu. Dne 10. června se přihlala silná blesková povodeň, která však ve Starém městě nezpůsobila větší škody, zatímco v částech města, kde žádná opatření provedena nebyla, se voda přehnal přes ulice a napáchala škody veliké.

Pohled zastupitelů se změnil, nyní se přímo dožadují realizace obdobných opatření i v ostatních lokalitách. A tak je to správné. Než likvidovat škody, je dobré jim předcházet.

Prevence se netýká jen vody

V souvislosti se změnou klimatu můžeme očekávat nárůst extrémních projevů počasí, a tak je prevence proti nim určitě nasnadě. A netýká se jen vody. Zdravá krajina je schopna se bránit suchu, větrným smrštím, kalamitám způsobeným počasím, přemnoženými živočichy, požáry atd.

Role lesnictví

Důležitá je pro obce také druhová a věková struktura lesních porostů, které má obec ve svém vlastnictví a jež může výrazně ovlivnit. Způsob hospodaření v lesích má velký vliv na schopnost zadržovat srážky, odolnost vůči kalamitám a tvorbu mikroklimatu a biodiverzitu. Zvyšování podílu přirozených a přírodních lesů je nezbytnou podmínkou pro lepší fungování našeho lesnictví.

Vsadit vše na jednu kartu se nevyplácí

Jako při investování i zde platí, že vsadit vše na jednu kartu se nevyplácí. Stejnověké monokulturní porosty se sice mohou zdát z prvoplánového pohledu jako výhodné. Z hlediska delšího časového měřítka jsou však velmi rizikovou investicí. Pro stabilitu krajiny platí jednoduché rovnítko: čím je krajina různorodější, tím lépe odolává kritickým jevům. Svou představu o hospodaření v lesích je proto důležité důsledně uplatňovat u správců, kteří mají vaše obecní lesy na starosti.

Role zemědělství

Když je řeč o české krajině, velkým tématem je zemědělství. Uplynulo hodně času od převratu a Havlův sen o návratu malých českých zemědělců, kteří budou po vzoru Rakouska hospodářit na středních farmách, se rozplynul. Místo toho hospodaří na velké ploše půdy původní JZD s velmi malým zájmem o krajinu pečovat. Velké

výměry se snadno obhospodařují nadměrnou technikou a celý systém je zaměřen na maximální produkci, efektivitu a dotační systém. Množství organické hmoty v půdě neustále klesá a úrodnost se snižuje. Bez umělých hnojiv a pesticidů nejsme schopni naše zemědělství provozovat. Ceny dovozových dotovaných potravin jsou příliš nízké, aby se jim dalo konkurovat. To nás ale neopravňuje k rezignaci.

Podpora drobných zemědělců je nezbytná

Podpora malých zemědělců, kteří mají ke krajině vztah a ví, že se jedná o hodnotu, již jednou předají svým dětem, je nezbytná. Stejně tak společenský a legislativní tlak na velké zemědělské korporáty, aby hospodařily šetrně s ohledem na možnou devastaci prostředí a zdravotní problémy, které mohou způsobovat.

Krajina jako image obce

Zdravá krajina se významně podílí na image obce. Vaší obcí nebo městem spousta lidí pouze projede nebo projde, vnímá ale, zda je její krajina přívětivá či nikoliv. Zda se jedná pouze o plochu, jejímž jediným smyslem je produkce, nebo vyjadřuje i další hodnoty. Okolí vaší obce, možnost vycházek a turistického využití

mohou mít vliv i na to, zda si vaši obec někdo vybere k trvalému životu či pobytu během dovolené. Zvyšuje se tedy zhodnocení nemovitostí a celé lokality.

Součástí zdravé krajiny je také infrastruktura. Udržovaná síť polních cest se stromořadími, která krajinu zpřístupňuje a zvelebují. Obnovené sakrální objekty, kapličky, památné stromy, boží muka, lavice a odpočívadla, turistické přístřešky, upravené vyhlídky, rozhledny a památná místa.

Naším pokladem je i síť turistického značení

Obrovským národním pokladem je síť turistického značení a možnost se v české krajině volně pohybovat. V mnoha státech to již není samozřejmostí, tak bychom si tuto hodnotu měli udržet.

Ve zdravé krajině má každý své místo

To vše tvoří image obce a prezentuje hodnoty jejích obyvatel a samosprávy. Zdravá krajina umožňuje budování dobrých vztahů v obci a kladný vztah občanů i návštěvníků k okolí. Je ale nutné skloubit zájmy rozličných skupin obce, které ji chtějí využívat. Patří mezi ně především zemědělci, lesníci, myslivci, ochránci přírody, vlastníci, neziskové organizace a také návštěvníci. I když jejich zájmy bývají někdy protichůdné, je třeba hledat kompromisy, nenechat krajinu sloužit pouze jedné skupině a takzvaně ji „privatizovat“, a to kteroukoliv skupinou.

Zdravá krajina dělá obec atraktivnější

Zdravá krajina zkrátka dělá obec atraktivnější. A to se opět nepřímo projevuje i ekonomicky a sociologicky. Zdravá krajina není jen estetickou hodnotou, ale i investicí do budoucnosti obce a jejích obyvatel. A ta se vyplatí! Přejí vám hodně úspěchů při zvelebování.

Martin Janík

Živý prostor – ateliér zahradní a krajinářské architektury

Norský trip byl inspirativní po všech stránkách aneb Pár postřehů české výpravy do Norska

Starostové

Díky projektu měli starostové z pracovních skupin SMS ČR možnost potkat se s kolegy z Norska a sdílet s nimi své poznatky v oblasti udržitelného územního rozvoje, zeleného územního plánu nebo udržitelné architektury. V polovině dubna například zavítali norští starostové k nám a s českými kolegy řešili, jak šetrně plánovat rozvoj obcí a měst. Naše výprava v počtu 12 účastníků vyrazila na zkušenou do Norska v pátek 7. června. Tady je pár postřehů z této cesty.

Samospráva je nositelem myšlenky a plánu

Navštívili jsme mnoho inspirativních míst, seznámili se s programy na zajištění pracovních příležitostí v regionu, mluvili o územním plánování a fungování státní správy a samosprávy. Velmi inspirativní je jeden fakt. Samospráva je nositelem myšlenky a plánu, státní správa vykonává činnost dle požadavku samosprávy. Pro nás něco jako z vědecko-fantastického segmentu. Umíte si představit, že by u nás úředník státní správy dělal vše pro projekt schválený samosprávou? Zpátky na zem. Dokud u nás bude systém zvrácených ORP, nikdy se nic nezlepší.

Každý územní obvod má úplně stejné webové stránky

Představte si, že každý územní obvod má úplně stejné webové stránky. Vždy tedy víte, kde hledat složení zastupitelstva, kontakty, plány, komunitní projekty. Úžasné, jednoduché a prosté. Myslíte, že by stát mohl brát státní správu vážně i u nás? A vytvořit pro municipality funkční a přehledný jednotný systém? Panečku, to by byla cesta digitalizace, jak má být. Dlužno ovšem dodat, že kupříkladu krok MV u OZV byl skvělým krokem a parádní ukázkou dobré práce státní správy.

Společným tématem byly kroje, lidové písně a festivaly

Večery zástupců české a norské strany byly prostorem pro ukázky zvyků, kultury, akcí v obcích, festivalů atd. Naším společným tématem byly

kroje, lidové písně a festivaly. Milé bylo slyšet: „Viš, jak jsi nám u vás říkal o spolupráci se školou na projektech v obci?“ „Jasně.“ „Tak jsme to začali dělat, jako to děláš ty, a je to fakt super.“ A to je super.

Porovnali jsme úskalí projektů u nás a v Norsku

Zabývali jsme se i tématy důležitými pro životní prostředí, došlo tak i na projekty kanalizací a čištění odpadních vod. I zde bych vyzdvihl úplně rozdílný způsob pojetí státní správy a samosprávy. Porovnali jsme úskalí projektů u nás a v Norsku. Možnosti výkupu pozemků, případně jejich vyvlastnění. Závidím norské straně. Zajímavostí jejich čistírny je umístění provozu

do skály. Prostě tam vyrobou obrovskou díru, něco jako když u nás vznikaly válečné továrny, a do ní umístí uzavřený provoz čistírny. Projekt počítá s využitím kalů, ale i plynů z uzavřeného provozu, také s prostorem na případná další doplnění dočišťovacích technologií s ohledem na předpoklad v nárocích na čištění vod.

Norský trip byl inspirativní po všech stránkách. Profesně, lidsky, odborně, komunitně.

Jiří Beneš
starosta obce
Přerov nad Labem

Alespoň v něčem máme náskok

Seznámili jsme se s krásným projektem na ČOV, která bude celá v kopci, z ní bude vidět jen vjezd a odvětrávací komín. Aby se nemusely kopat okopy pro trubky, položí se na dno fjordů. Svede se tak odpadní voda ze šesti obcí, což je cca 25 000 EO, zruší se malé čistírny, místo nich se posta-

ví přečerpávačky, bude to stát tolik, co tři ČOV v ČR, a začne se čistit voda. Bomba. Proč mně to ale přišlo svým způsobem podivné? Předně jsem si myslel, že Norsko, známé svým přístupem k ochraně přírody, bude s touto problematikou výrazně dál. V současnosti totiž proženou odpadní vodu přes česle a vypustí ji do moře. Ta nová, bombastická ČOV, už bude mít i třetí stupeň přečištění a odstraní částečně i fosfor. To u nás ale bylo povinností u velkých ČOV už před dvaceti lety, kdy se kvůli III. stupni intenzifikovala ČOV Tetčice (15 000 EO). A jak jsme na tom s fosforem nyní? Na nátok máme v Tetčicích 8 mg/l, na výtoku 1,5 mg/l. Příští rok by se měl stavět IV. stupeň, kdy bude na výtoku 0,2 mg/l. Tak alespoň v něčem máme náskok.

Jen to stavební řízení u nás trvá asi tak čtyřikrát déle.

Jan Šon
starosta obce Tetčice

Bylo zajímavé slyšet o projektech, které veřejnost přijímá s výhradami

Ve dnech naší návštěvy bylo v norském městě Ålesund, proslulém secesní architekturou, rybařením a vikingskou kulturou, světlo po celých 24 hodin. Dostalo se nám tedy toho, po čem všichni voláme: prodlouženého dne. Byl čas nejen na seznámení se s fungováním tamních samospráv, participací veřejnosti na velkých projektech, péči o životní prostředí, komunitním životem nebo třeba s kusem historie navštíveného města, ale taky s historií pletařského průmyslu. Kdo by neznal tradiční svetry s norskými vzory, které se dnes vyrábí z novozélandské vlny, pleťou se v Estonsku a v Norsku se prodávají. Vzory a motivy jsou zachovány. Během rozhovorů s představiteli obcí a měst bylo zajímavé slyšet

např. o historii vývoje projektu, který se týkal využití majáku a který veřejnost přijímala rezervovaně, nebo třeba o aktuálně velmi probíraném projektu obří lanovky, jež se má klenout nad zastavěným územím. Tak si říkám, uvidíme ji při některé z příštích návštěv Norska dokončenou?

Adéla Palíšková
legislativní analytička SMS ČR
a místostarostka Vrchoslavic

Sociální podnik Vekst Sula se přizpůsobuje potřebám zaměstnanců

V obci Sula jsme navštívili sociální podnik Vekst Sula, který se zaměřuje na poskytování pracovních příležitostí osobám se zdravotním postižením a dalšími znevýhodněními. Je součástí širší sítě Vekstbedriftene, která sdružuje různé sociální podniky po celé zemi.

Vekst Sula vytváří pracovní prostředí přizpůsobené potřebám svých zaměstnanců, kde mohou rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Společnost se snaží integrovat marginalizované skupiny do pracovního trhu a společnosti jako celku. Kromě sociálního dopadu klade důraz na ekologickou udržitelnost a efektivní využívání zdrojů.

Prádelna, péče o parky a zahrady, námořní oddělení i šicí dílna

Podnik má v současné době 60 zaměstnanců, jež pobírají invalidní důchod a pracují v některém ze čtyř oborů. K nim patří *prádelna*, která poskytuje služby jak soukromým osobám, tak i firmám a institucím. *Péče o parky a zahrady* spravuje veřejné parky, ale udržuje také soukromé zahrady a připravuje a prodává palivové dříví. *Námořní oddělení* vyrábí zá-

chranné kruhy pro menší lodě, přístavy a rybí farmy. Námořnictví se věnuje i *šicí dílně*, která šije plachty a další potřeby pro lodě.

Odvádět svou práci s úsměvem

V loňském roce oslavil podnik 30 let existence, jeho vizí je příležitost skrze práci a novým mottem *odvádět svou práci s úsměvem*. Sociální podniky jsou v Norsku podporovány vládními granty a dotacemi, soukromými dárci a úzce spolupracují s místními samosprávami. Vekst Sula je příkladem toho, jak mohou sociální podniky přispívat k řešení sociálních a environmentálních výzev. Poskytováním pracovních příležitostí pro znevýhodněné skupiny a kladením důrazu na udržitelnost hraje tento podnik důležitou roli v rozvoji inkluzivnější a udržitelnější společnosti.

Hana Váňová
starostka obce Nišovice

Norská plánovací inspirace: cíle udržitelného rozvoje vždy hrají roli

Naše společná cesta do Norska začala už na jaře ve Slavičíně, kdy nám starostové z ålesundské oblasti vysvětlili svůj přístup k plánování. A rozhodně se bylo čemu přiučit.

Norské plány obcí mají dvě úrovně. První je dvanáctiletý komunální plán. Druhou úroveň, která umožňuje lépe naplňovat aktuální politické priority (a možná i ambice), je čtyřletý plán. Oba při schvalování prochází také testem na cíle udržitelného rozvoje OSN (takzvané SDG), a jak jsme pak viděli v samotném Norsku, oni to berou skutečně vážně.

Norové možná ta pravidla tak nějak polidšťují

Bylo to zvláštní, protože hned první osa SDG má za cíl konec chudoby, což v jedné z nejbohatších zemí světa zní jako něco, co nemusíte řešit.

Norové to chápou jinak, možná ta pravidla tak nějak polidšťují. Když postavíme tenhle blok domů, nevytvoříme vyloučenou lokalitu? Bude-li mít dobré dopravní napojení a zdroje energie?

Norsko se rozhodlo, že své nemalé zdroje bude směřovat do toho, aby jejich země byla nejlepší, a to i v nemateriálních ohledech. Ochrana přírody, boj proti klimatické změně, sociální udržitelnost. Jak jsme mohli vidět v Ålesundu a okolí, jejich plán funguje. Díky moc za příležitost vidět to na vlastní oči.

Jan Brožek
starosta města Černovice

Zelené střechy? V Norsku ano

Zelené střechy k Norsku patří. A to jak na historické budovy skanzenu, tak i na nové budovy garáží, skladů a další menší stavby mimo centrum velkých měst. Krásně zelené – výhoda trvalé vlhkosti od oceánu se nezapře. A stačí tak málo. Dřevěné obložení, nová fólie a pár centimetrů hlíny. Ale nebyla to jen tráva, k vidění byly borůvky, břízy, ale i vzrostlejší borovice a smrky. Zkrátka se s tím nemažou, zeleň je všude. A sečení? Podle starosty Giske prý postačuje jen jednou za rok. Tak nevím, co by na to, až jednou bude fungovat stavební zákon, řekli naši odborníci na stavebních úřadech, kdybychom pokryli střechy jen novou travou a nechali je zarůst travou. Ono v Norsku bylo k vidění mnoho věcí, které by u nás přes

úředního šimla neprošly. Ať už společný chodník a cyklostezka se 14% stoupáním, nebo stromy v ulicích přímo v silnici, zastávky vyhřívané teplou odpadní vodou, komunikace bez obrubníků (právě kvůli odtoku odpadní vody do krajiny), nebo právě ty zelené střechy. V jednoduchosti je krása. Jen my si to umíme dělat složitější a složitější.

Josef Jandouš
starosta obce Nedachlebice

